

Nr 197.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående plan för folktandvården i Stockholms stad; given Stockholms slott den 30 mars 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Eije Mossberg.

Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 mars 1951.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NYGREN.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen anför chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Mossberg.

Stockholms stad har hemställt om statsbidrag till folktandvård i staden. Den folktandvårdsplan, på vilken stadens ansökan grundar sig, innebär emellertid i vissa avseenden avvikelser från de av riksdagen godkända grunderna för folktandvårdens organisation. Innan jag närmare redogör för framställningarna i ärendet, skall jag något beröra gällande bestämmelser om statsbidrag till folktandvård, i den mån de ha betydelse i detta sammanhang.

Gällande bestämmelser m. m.

Gällande bestämmelser i ämnet finnas i kungörelsen den 22 september 1950 (nr 605) angående statsbidrag till folktandvård, vilken kungörelse grundar sig på beslut av 1950 års riksdag (prop. nr 84; riksd. skr. nr 302).
Bihang till riksdagens protokoll 1951. 1 saml. Nr 197.

Statsbidrag kan utgå dels till landsting efter beslut av medicinalstyrelsen och dels till stad utanför landsting efter beslut av Kungl. Maj:t. Statsbidrag till stad utanför landsting utgår med åtta kronor om året för varje fullständigt behandlat barn. Av de inom distriktstandvården tjänstgörande tandläkarnas sammanlagda arbetstid skall årligen minst 55 procent ägnas åt organiserad barntandvård, d. v. s. årligen återkommande, gruppvis genomförd tandvård åt barn t. o. m. 15-årsåldern. Under den för annan tandvård än organiserad barntandvård anslagna tiden skola med förtursrätt behandlas akuta fall samt sådana patienter, vilka enligt förordningen om mödrahjälp åtnjuta hjälp till tandvård. Övriga patienter skola enligt vad medicinalstyrelsen föreskrivit antecknas på en väntelista och behandlas i tur och ordning.

Enligt övergångsbestämmelserna till kungörelsen må genomförande av folktandvård ske på sådant sätt, att folktandvård först anordnas inom viss del eller vissa delar av landstingsområde eller stad utanför landsting samt sedermera efter hand jämväl inom övriga delar av landstingsområdet eller staden.

Föreliggande framställningar m. m.

I. Med skrivelse den 7 maj 1947 har medicinalstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat en den 6 februari 1947 dagtecknad framställning från folkskoledirektionen i Stockholm om statsbidrag till skoltandvården i staden, ävensom yttrande över direktionens framställning från överståthållarämbetet och förste stadsläkaren i Stockholm.

Utlåtande i ärendet inhämtades från statskontoret, som ej hade något att erinra mot att Stockholms stad erhöle statsbidrag för folktandvård, dock endast i den mån staden genomfört i vederbörlig ordning godkänd plan för denna vård.

Vidare har överståthållarämbetet den 20 januari 1951 överlämnat en ansökan från folkskoledirektionen om statsbidrag för år 1946 med 183 744 kronor.

II. Sedermera har överståthållarämbetet till medicinalstyrelsen överlämnat dels en framställning den 10 februari 1949 från *Stockholms stads-kollegium* om statsbidrag för åren 1947 och 1948 med resp. 174 308 och 206 096 kronor, vid vilken framställning förslag till folktandvårdsplan fanns fogad, och dels en framställning den 13 februari 1950 från *Stockholms stads folktandvårdsstyrelse* om statsbidrag för år 1949 med 235 284 kronor. Över framställningarna hade yttranden avgivits av förste stadsläkaren i Stockholm. Medicinalstyrelsen har med skrivelse den 31 augusti 1950 överlämnat handlingarna i ärendet till Kungl. Maj:t.

Enligt stadens förslag till plan skall folktandvård bedrivas vid en central-tandpoliklinik för vuxna vid Södersjukhuset samt en centraltandpoliklinik för barn vid Eastmaninstitutet ävensom vid ett antal tandpolikliniker i

staden. Planen förutsätter ett successivt utbyggande i etapper. Under första utbyggnadsetappen skall för folktandvård mottagas akuta fall samt för fullständig behandling — förutom barn t. o. m. 15-årsåldern — allenast havande kvinnor och ammande mödrar, ungdom i åldern 16—19 år samt obemedlade och mindre bemedlade personer.

Förste stadsläkaren tillstyrkte bifall till framställningarna.

Överståthållarämbetet framhöll, att övergångsbestämmelserna till statsbidragskungörelsen förutsatte en geografiskt avgränsad successiv utbyggnad av folktandvården i stället för en kategoriklyvning. Då emellertid det senare alternativet med hänsyn till de speciella förhållandena i staden syntes vara den enda praktiskt framkomliga vägen vid en successiv utbyggnad av folktandvården, tillstyrkte ämbetet, att planen fastställdes. Beträffande stadens anspråk på statsbidrag för åren 1947, 1948 och 1949 ansåg överståthållarämbetet det förhållandet, att plan icke blivit fastställd, utgöra hinder för bifall. Ett fastställande av den föreliggande planen torde endast kunna medföra rättsverkningar för tiden efter planens fastställande och förverkligande.

Medicinalstyrelsen inhämtade i ärendet yttrande från *de sakkunniga för förhandlingar angående samarbete mellan tandläkarhögskolan i Stockholm och staden*, vilka sakkunniga anförde.

De sakkunniga ha tillsatts för att med staden förhandla om samarbete mellan staden och tandläkarhögskolan i Stockholm i avseende å folktandvården. Motivet för denna åtgärd från statens sida är uppenbarligen, att det för den vid tandläkarhögskolan bedrivna verksamheten, som fyller en viktig statsuppgift, är ett vitalt intresse, att icke genom stadens utbyggnad av folktandvården i Stockholm erforderligt patientmaterial efterhand undandrages tandläkarhögskolan, så att dess verksamhet försvåras eller rent av omöjliggöres. På grund härav är det nödvändigt att vid fastställande av en plan för folktandvården i Stockholm taga hänsyn till de möjligheter, som föreligga att utnyttja tandläkarhögskolan för stadens folktandvård. Denna möjlighet har icke beaktats i stadens förslag till plan.

Efter långvariga och segslitna förhandlingar mellan statens och stadens delegerade angående det avsedda samarbetet ha delegaterna å ömse sidor i princip enats om att förorda, att tandläkarhögskolan i Stockholm skall utgöra en stadens centraltandpoliklinik.

Beträffande omfattningen av högskolans verksamhet såsom en stadens centraltandpoliklinik samt villkoren härför i olika hänseenden skulle gälla bestämmelserna i ett avtal, som delegaterna skola uppgöra förslag till. Detta förslag är avsett att sedermera underställas Kungl. Maj:t och stadens vederbörande myndigheter. De sakkunniga hemställa, att medicinalstyrelsen i planen för folktandvården i Stockholm inrycker en bestämmelse av innebörd, att tandläkarhögskolan i Stockholm skall i överensstämmelse med avtal, som härom träffas mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt staden, å andra sidan, utgöra en stadens centraltandpoliklinik.

Medicinalstyrelsen har överarbetat stadens förslag till folktandvårdsplan och bl. a. dels intagit den av nyssnämnda sakkunniga förordade bestäm-

melsen och dels föreskrivit, att den första utbyggnadsetappen bör vara avslutad inom en tidrymd av tio år från planens fastställande men helst tidigare. Styrelsen anför.

Det föreslagna förfarandet med en kategoriklyvning under första utbyggnadsetappen synes med hänsyn till de i huvudstaden rådande speciella förhållandena utgöra det mest ändamålsenliga alternativet, när det gäller att snarast kunna påbörja folktandvårdsverksamheten i Stockholm. Styrelsen har uppmärksammat nödvändigheten av att vid folktandvårdens utbyggande i huvudstaden hänsyn toges till tandläkarhögskolans behov av patienter. Då det svårligen på förhand kan beräknas, hur fördelningen av patienter mellan folktandvården och högskolan kan komma att gestalta sig, synes det även ur denna synpunkt försvarligt, att, innan tillräcklig erfarenhet därom vunnits, under den första utbyggnadsetappen tillämpa den begränsning av tandvården för vuxna, som kategoriklyvningen innebär. I den mån omständigheterna medgiva, böra emellertid även andra patienter mottagas till fullständig behandling än de, som tillhöra nämnda förtursberättigade kategorier. Styrelsen finner i likhet med överståthållarämbetet det förhållandet, att plan för folktandvårdens tillgodoseende i Stockholms stad icke fastställts, böra utgöra hinder för bifall till nu ingiven ansökan om utbetalande av statsbidrag för såväl år 1947 som år 1948. Av samma skäl torde icke heller statsbidrag kunna utgå för år 1949. Styrelsen tillstyrker, att Stockholms stad må fr. o. m. kalenderåret 1950 erhålla statsbidrag för folktandvården.

Över medicinalstyrelsens skrivelse den 31 augusti 1950 jämte därvid fogade handlingar har yttrande avgivits av *statskontoret*. Ämbetsverket anser i likhet med medicinalstyrelsen, att den föreslagna anordningen med hänsyn till i huvudstaden rådande speciella förhållanden är det mest ändamålsenliga förfarandet, när det gäller utbyggandet av stadens folktandvårdsverksamhet. Enligt statskontorets mening böra därför några betänkligheter av principiell art icke resas mot att medgiva undantag — dock endast under en begränsad övergångstid — från eljest gällande regler. Ämbetsverket ansluter sig till vad medicinalstyrelsen anför i fråga om förutsättningarna för statsbidragets utgående.

III. Överståthållarämbetet har den 20 januari 1951 överlämnat en framställning från Stockholms stads folktandvårdsstyrelse om ytterligare statsbidrag för tandvård under år 1949 med 7 180 kronor.

IV. Med skrivelse den 22 februari 1951 har medicinalstyrelsen jämte yttrande från överståthållarämbetet överlämnat en framställning från *Stockholms stads folktandvårdsstyrelse* om statsbidrag till stadens tandvårdskostnader för år 1950 med 255 484 kronor.

Överståthållarämbetet påpekar, att förutsättning icke föreligger för utanordnande av statsbidrag så länge folktandvårdsplan icke fastställts. Med hänsyn till att sådan plan förelegat färdig sedan början av år 1949, synes emellertid ett eventuellt fastställande av planen skäligen böra medföra, att staden erhåller statsbidrag för 1950 års tandvårdskostnader.

Departementschefen.

En av de grundläggande principerna för folktandvården är, att den skall stå öppen för alla medborgare. Under den tid, som är anslagen för vuxentandvård, d. v. s. för tandvård åt personer över 15 år, skola med förtursrätt behandlas endast akuta fall samt mödrahjälpssklientelet. I den mån utbyggnaden av folktandvården måste ske successivt, förutsättes i statsbidragskungörelsen en *geografiskt* avgränsad utbyggnad på det sätt, att folktandvården först anordnas inom viss del av landstingsområde eller stad och sedermera efter hand i de övriga delarna.

Enligt den plan för folktandvårdens organisation i Stockholms stad, som nu framlagts, skulle den successiva utbyggnaden i stället ske på sådant sätt, att under den första utbyggnadsetappen en *kategoriklypning* skulle komma till stånd. Sålunda skulle vuxentandvården under en första utbyggnadsetapp i stort sett begränsas till att omfatta dels akuta fall, dels för fullständig behandling havande kvinnor och ammande mödrar, ungdom i åldern 16—19 år samt obemedlade och mindre bemedlade personer. De vuxna personer i Stockholm, som icke tillhöra någon av de nämnda kategorierna, skulle således vara praktiskt taget utestängda från folktandvården.

Med hänsyn till de i huvudstaden rådande speciella förhållandena anser jag i likhet med de myndigheter, som yttrat sig i ärendet, att ett sådant avsteg från gällande bestämmelser och principer bör tillåtas under en begränsad utbyggnadstid.

En oeftergivlig förutsättning för att staten över huvud taget ekonomiskt skall understödja folktandvården i Stockholms stad bör emellertid vara, att garantier lämnas från stadens sida, att för undervisningen erforderligt patientmateriel icke undandrages tandläkarhögskolan i Stockholm genom folktandvårdens utbyggande. De särskilda delegerade från staten och staden, som ha att förhandla om samarbete mellan tandläkarhögskolan och folktandvården, ha i princip enats om att tandläkarhögskolan skall utgöra en stadens centraltandpoliklinik. Beträffande omfattningen av verksamheten där och villkoren härför i olika avseenden skulle gälla bestämmelserna i ett särskilt avtal, som sedermera skulle träffas mellan staten och staden. Enligt min mening bör Stockholms stad inordnas i folktandvårdsorganisationen med rätt till statsbidrag endast under förutsättning att ett avtal kommer till stånd, som säkerställer högskolans behov av patienter. Även för framtiden bör frågan om statsbidrag skall utgå vara beroende av stadens medverkan till att högskolans intressen tillgodoses.

Stockholm stad har hemställt om statsbidrag fr. o. m. år 1946. Jag anser mig icke kunna tillstyrka, att statsbidrag utgår för tiden före den 1 januari 1951.

Då medel till statsbidrag för folktandvård i Stockholms stad för kalenderåret 1951 inräknats i det för budgetåret 1951/52 i statsverkspropositio-

nen upptagna anslaget till Bidrag till driften av folktandvården, behöver anslagsfrågan icke underställas riksdagens prövning.

Däremot torde Kungl. Maj:t böra inhämta riksdagens bemyndigande att medgiva, att statsbidrag under förut angivna förutsättning må utgå till folktandvården i Stockholms stad räknat fr. o. m. den 1 januari 1951, oavsett de avvikelser från eljest gällande grunder, som folktandvårdsplanen enligt vad i det föregående sagts avses skola innebära.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att lämna det nyssnämnda medgivandet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ralph Sterner